

WARSAW RECOMMENDATION ON RECOVERY AND RECONSTRUCTION OF CULTURAL HERITAGE

INTERNATIONAL CONFERENCE ON RECONSTRUCTION

Support Center
for Culture in Ukraine
Centrum Pomocy
dla Kultury na Ukrainie

WARSAW RECOMMENDATION ON RECOVERY AND RECONSTRUCTION OF CULTURAL HERITAGE

1. We, the 200 participants from more than 30 countries, representing different regions of the world, including institutions from Poland, the Global Alliance for Urban Crises, ICOMOS, ICCROM, the World Bank, UNISDR and UNESCO, gathered at the Royal Castle of Warsaw, on the occasion of the International Conference on Reconstruction “The Challenges of World Heritage Recovery” (6-8 May 2018), wish to express our gratitude and acknowledge the generous hospitality and intellectual leadership of the Polish authorities and of the City of Warsaw for providing a forum to reflect on the principles that should govern the recovery and reconstruction of World Heritage properties following armed conflict or disasters caused by natural hazards, as requested by the World Heritage Committee in its Decision 41 COM 7, adopted in Krakow in July 2017.
2. Recognizing the City of Warsaw, which provided the venue for the Conference, as being the most relevant and inspiring context to our deliberations, considering the tragedy of deliberate destruction it has suffered during World War II and the subsequent exemplary reconstruction of its historic centre, evidence of the strength of the spirit and determination of the Polish people to recover their cultural identity, as recognized through the inscription of the “Historic Centre of Warsaw” on the World Heritage List in 1980 and the inclusion of the “Archive of Warsaw Reconstruction Office” (BOS Archive) on the UNESCO Memory of the World Register in 2011.

3. Being deeply concerned by the growing impact of armed conflicts and disasters on important cultural and natural heritage places, including World Heritage properties, which in recent years have resulted in their widespread destruction on a scale similar to that of World War II, notably within historic urban areas and archaeological sites.
4. Condemning in the strongest terms, the numerous intentional attacks on cultural properties and in general the perpetration of all policies of ‘cultural cleansing’ aimed at erasing diversity, inciting sectarian violence and preventing the affected population from realizing their human rights, including cultural rights.
5. Being cognizant of the relevant international legal instruments and established doctrine in the field of cultural heritage and, within the context of the World Heritage Convention¹, of the need to ensure that any reconstruction be undertaken only in exceptional circumstances, while protecting the Outstanding Universal Value of the concerned properties and meeting the test of authenticity and conditions of integrity.
6. Recognizing, at the same time, the legitimate aspiration of concerned communities to overcome the trauma of conflicts, war and disasters by reconstructing as soon as possible their cities and villages – and particularly their affected cultural heritage – as a means to reaffirm their identity, restore their dignity and lay the conditions for a sustainable social and economic recovery.
7. Considering, moreover, that the recovery of the cultural heritage lost or damaged as a result of armed conflict offers unique opportunities, notably within the context of stabilization processes, to foster mutual recognition, promote dialogue and lay the ground for reconciliation among all components of society, particularly in areas characterized by a strong cultural diversity and/or hosting important numbers of refugees and/or internally displaced people, which will lead to new approaches to recovery and reconstruction in the future.

¹ The English and French versions of the Convention are available on the website: <https://whc.unesco.org/en/conventiontext/> (19.04.2022).

8. Appreciating as well, through recent experiences of heritage recovery in countries affected by armed conflict and disasters, the review of numerous past case studies and the outcomes of several meetings and workshops on the topic held in many parts of the world, how closely connected cultural heritage is with humanitarian, security and peacebuilding concerns and why it should not be considered in isolation from other broader social, economic and environmental issues in the context of post-conflict or post-disaster recovery and reconstruction policies and plans.
9. Mindful of Art. 5 of the World Heritage Convention, calling on States Parties “to adopt a general policy, which aims to give cultural and natural heritage a function in the life of the community”, and of the 2015 Policy on the Integration of a Sustainable Development Perspective in the Processes of the World Heritage Convention², are convinced that each generation has the right to contribute to human legacy and to the wellbeing of present and future generations, including through adaptation to natural and historic processes of change and transformation.
10. Conscious also of the new possibilities offered by evolving technologies, in particular for very high-definition 3D digital recording and reproduction of material attributes of cultural heritage properties, and of the ethical challenges that this poses in relation to their possible reconstruction.
11. Considering that further guidance is required to assist States Parties, site managers, practitioners and communities through the multi-faceted challenges that reconstruction brings, with due consideration given to its social and economic context, the short- and long-term needs of properties, and the notion of Outstanding Universal Value (OUV).

² The English and French versions of the document are available on the website: <https://whc.unesco.org/en/sustainabledevelopment/> (19.04.2022).

To this end, and based on the discussions at the Conference, **we propose the following non-exhaustive set of principles:**

TERMINOLOGY

In post conflict and post disaster situations, the overall goal is the recovery of the society. This aims at the consolidation of peace and security and at restoring or improving the economic, physical, social, cultural and environmental assets, systems and activities of an affected community or society, aligning with the principles of sustainable development and “build back better”. An essential part of this process is the recovery of a place’s heritage, which may include reconstruction.

The term “reconstruction”, in the World Heritage context, is understood as a technical process for the restitution of destroyed or severely damaged physical assets and infrastructure following an armed conflict or a disaster. It is important to stress, in this regard, that such reconstruction of physical assets must give due consideration to their associated intangible practices, beliefs and traditional knowledge which are essential for sustaining cultural values among local communities.

VALUES

Prior to taking any decision on a proposal for recovery and reconstruction of a heritage place, it is essential to understand the values, which justified its inscription on the World Heritage List and the related attributes. It is equally essential, at the same time, to understand – and integrate in the reconstruction process – the values identified in the heritage property by local communities, including new values resulting from the traumatic events associated with the destruction, together with the corresponding physical attributes and related intangible cultural practices and traditional knowledge. Assessment of authenticity should take account of the recognized values of the property in accordance with the 1994 Nara Document on Authenticity³, emphasizing both material and other aspects.

³ The Nara Document is a part of Operational Guidelines – Annex 4: <https://whc.unesco.org/en/guidelines/> (19.04.2022).

CONSERVATION DOCTRINE

Decisions on recovery and reconstruction should take into consideration conservation doctrine that aims to protect the Outstanding Universal Value of properties. Since the 1990s, there has been a doctrinal shift towards intangible dimensions as a result of the introduction of the concept of cultural landscapes and the 1994 Nara Document on Authenticity. The emergence of these intangible associations needs to be consolidated within existing conservation doctrine.

COMMUNITIES

Decisions on recovery and reconstruction should follow people-centred approaches and fully engage local communities and, where appropriate, indigenous peoples, as well as other relevant stakeholders. Recovery and reconstruction should enable people to connect to their heritage, identity and history. In reconstructing heritage, consideration should be given to social justice and property titles and a rights-based approach should be applied, which would ensure full participation in cultural life, freedom of expression and access to cultural heritage for all individuals and groups, including refugees and internally displaced people, where relevant. In this regard, it is important to identify cultural rights and their holders in every reconstruction programme, and to ensure their prior and informed consent to key decisions, in accordance with the relevant provisions of the Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention⁴ and the 2015 Policy on the Integration of a Sustainable Development Perspective in the Processes of the World Heritage Convention.

⁴ The English and French versions of the document are available on the website: <https://whc.unesco.org/en/guidelines/> (19.04.2022).

ALLOWING TIME FOR REFLECTION

While recognizing people's need to return at the earliest opportunity, sufficient time should be allowed for reflection before decisions are made within a gradual and additive approach, taking into consideration the evolving nature of values post-trauma, the challenges of ensuring a fully inclusive and participatory process of consultation and the complex interrelations between heritage and other societal needs in the context of post-conflict and post-disaster recovery and reconstruction.

RESILIENCE, CAPACITIES AND SUSTAINABILITY

Building resilience is essential to address destruction and disasters. In reconstructing heritage following an armed conflict or a disaster, it is critical to reduce existing structural and social vulnerabilities, including by building back better, and to improve quality of life, while retaining cultural values as much as possible. It is also essential to invest in long term capacity building in disaster risk management and conservation techniques, notably for craftspeople, in order to provide for a sustainable future of the heritage places.

MEMORY AND RECONCILIATION

Memorialization of the destruction should be considered for communities and stakeholders; this could be done through site interpretation or presentation, keeping selected remains of destruction for remembrance, education and tourist information, as appropriate. In the context of post-conflict recovery and reconstruction, such places should integrate as much as possible a shared narrative of the traumatic events that led to the destruction, reflecting the views of all components of the society, so as to foster mutual recognition and social cohesion, and establish conditions for reconciliation.

DOCUMENTATION

Proper documentation and inventories, including documentation of building methods, is key for a successful reconstruction of cultural heritage and for ensuring that it protects the Outstanding Universal Value and meets the test of authenticity and conditions of integrity. Documentation and its regular updating, making the most of the possibilities offered by new

technologies, are essential features of all site management so that in the event of disaster, the records are available as a basis for response post-trauma. It is important also to document activities during and after reconstruction. This process should not limit itself to the physical aspects of buildings, sites and collections, but capture as well the social and economic relations between these and the associated communities. In cases where no technical documentation is available, traditional knowledge and communal memories associated with the site, as appropriate, could also be used to guide reconstruction. It is important also to document the decision-making process during reconstruction, for future record.

GOVERNANCE

The key to a successful reconstruction of cultural heritage is the establishment of a strong governance that allows for a fully participatory process, is based on a comprehensive analysis of the context and on a clear operational strategy, including mechanisms for the coordination of national and international actors, and is supported by an effective public communication policy. In this process, it is essential that concern for cultural heritage is integrated in policies and plans of other sectors involved in the recovery and reconstruction effort, including housing, infrastructure, economic development, education and communication, amongst others, through the appropriate inter-institutional coordination mechanisms.

PLANNING

It is critical to develop heritage recovery and reconstruction projects within the larger urban planning context, giving consideration both to physical attributes and to the web of relations and uses with which they are associated. There are a variety of planning tools available for the development of special plans and projects for the recovery and reconstruction of heritage. Particularly useful, in the urban context, is the Historic Urban Landscape (HUL)⁵ approach. Authorities should use such tools to develop guidance for local owners on matters such as materials, typologies and colours, in order to set out an overall approach to recovery and reconstruction of

⁵ UNESCO Recommendation on the Historic Urban Landscape in English and French version is available on the website: <https://whc.unesco.org/en/hul> (19.04.2022).

cultural heritage, while allowing for flexibility in the process. Planning strategies for heritage reconstruction should also give consideration to investing as a priority in the rehabilitation of public open spaces, as anchors around which communities can be engaged in decisions about the future of their cities. It is also important that any planning framework should pay full attention to issues of ownership and legislation.

EDUCATION AND AWARENESS RAISING

One important way to prevent the destruction of cultural heritage and support its recovery post-conflict and disaster is to promote the knowledge and appreciation of – and respect for – the diversity of cultures and heritage, notably through educational programmes at all levels and awareness raising initiatives.

WE ADDRESS THE FOLLOWING RECOMMENDATIONS:

To the World Heritage Committee

Develop guidance for reconstruction and recovery at World Heritage sites, including Resource Manuals, further development of case studies and best practice examples, taking into account the principles listed above.

To the States Parties to the World Heritage Convention

Use the Historic Urban Landscape (HUL) and integrated management approaches to achieve a holistic approach to reconstruction for post disaster recovery.

To the Advisory Bodies

Consider the clarification of conservation doctrine as it applies to reconstruction by reviewing the substantial body of charters, declarations and recommendations, further development of case studies as well as by providing specific advice to States Parties, as necessary.

To UNESCO, the World Bank, and other UN and International Bodies

Reaffirm that cultural and natural heritage, including World Heritage, is an essential and integral part of recovery and the growth of sustainable communities towards achieving the 2030 Agenda for Sustainable Development, and ensure accordingly the necessary international coordination mechanisms.

Warsaw, 8 May 2018

RECOMMANDATION DE VARSOVIE SUR LE RELEVEMENT ET LA RECONSTRUCTION DU PATRIMOINE CULTUREL

1. Nous, 200 participants de plus de 30 pays représentant diverses régions du monde, y compris des institutions de Pologne, l'Alliance mondiale pour l'action contre les crises urbaines, l'ICOMOS, l'ICCROM, la Banque mondiale, l'UNISDR et l'UNESCO, sommes réunis au Château royal de Varsovie à l'occasion de la Conférence internationale sur la reconstruction, intitulée « Les défis du relèvement du patrimoine mondial culturel » (6-8 mai 2018), voudrions exprimer notre gratitude et notre appréciation pour l'hospitalité et l'appui intellectuel des autorités polonaises et de la ville de Varsovie pour avoir offert un forum de réflexion sur les principes qui devraient régir le relèvement et la reconstruction des biens du patrimoine mondial après des conflits armés ou des catastrophes naturelles, comme l'a demandé le Comité du patrimoine mondial dans sa décision 41 COM 7, adoptée en juillet 2017 à Cracovie.
2. Considérant la ville de Varsovie, hôte de la Conférence, comme un contexte important et inspirant pour nos délibérations, compte tenu de la tragédie de la destruction délibérée de la ville pendant la Seconde Guerre mondiale, et de la reconstruction exemplaire de son centre historique, qui constitue la preuve de la force de l'esprit et de la détermination de la nation polonaise dans la reconstruction de son identité culturelle, confirmée par l'inscription du centre historique de Varsovie sur la Liste du patrimoine mondial de l'UNESCO en 1980, et l'inscription des Archives du Bureau de reconstruction de Varsovie (Archive BOS) au Registre « Mémoire du monde » de l'UNESCO en 2011.

3. Exprimant sa profonde préoccupation face à l'impact croissant des conflits armés et des catastrophes naturelles sur d'importants sites du patrimoine culturel et naturel, y compris les biens du patrimoine mondial, qui, ces dernières années, ont causé des dégâts considérables à une échelle comparable à celle de la Seconde Guerre mondiale, en particulier dans les zones urbaines et archéologiques historiques.
4. Condamnant fermement les nombreuses attaques délibérées contre les biens culturels et toutes les politiques de « nettoyage culturel » visant à éliminer la diversité, à encourager la violence motivée par la religion et à empêcher la population affectée d'exercer ses droits humains, y compris les droits culturels.
5. Considérant les actes juridiques internationaux pertinents et la doctrine acceptée dans le domaine du patrimoine culturel, ainsi que dans le contexte de la Convention du patrimoine mondial¹, la nécessité de veiller à ce que le processus de relèvement ne soit entrepris que dans des circonstances exceptionnelles, tout en protégeant la valeur universelle exceptionnelle des biens et en respectant les critères d'authenticité et d'intégrité.
6. Reconnaissant, en même temps, l'aspiration légitime des communautés concernées à surmonter le traumatisme des conflits, des guerres et des catastrophes naturelles en reconstruisant dès que possible leurs villes et villages, en particulier leurs sites du patrimoine culturel, comme moyen d'authentifier leur identité, de restaurer leur dignité et de créer les conditions d'un renouveau social et économique durable.
7. Considérant en outre que la relèvement du patrimoine culturel perdu ou endommagé par les conflits armés offre des possibilités uniques, notamment dans le cadre des processus de stabilisation, de la promotion de la reconnaissance mutuelle, de la promotion du dialogue et de la réconciliation entre tous les secteurs de la société, en particulier dans les zones à forte diversité culturelle et/ou accueillant un nombre important

¹ Les versions anglaise et française de la Convention sont disponibles sur le site Web: <https://whc.unesco.org/en/conventiontext/> (19.04.2022).

de réfugiés et/ou de personnes déplacées à l'intérieur du pays, ce qui se traduit par une nouvelle approche du processus de relèvement et de reconstruction à l'avenir.

- 8.** Compte tenu également, sur la base des expériences récentes de relèvement du patrimoine culturel dans les pays touchés par des conflits armés et des catastrophes, de l'examen de nombreuses études de cas antérieures et de nombreuses réunions et ateliers sur le sujet, organisés dans de nombreuses parties du monde, du fait que le patrimoine culturel est étroitement lié aux questions humanitaires, de sécurité et de consolidation de la paix et ne devrait donc pas être considéré indépendamment d'autres questions sociales, économiques et environnementales plus larges dans le contexte des politiques et plans de relèvement après un conflit ou après une catastrophe naturelle.
- 9.** Ayant à l'esprit l'article 5 de la Convention du patrimoine mondial, qui invite les États parties à « adopter des politiques générales visant à donner au patrimoine culturel et à l'environnement naturel une place appropriée dans la vie communautaire », et la Politique pour l'intégration d'une perspective de développement durable dans les processus de la Convention de 2015², nous considérons que chaque génération a le droit de participer à l'édification du patrimoine de l'humanité et au bien-être des générations présentes et futures, notamment en s'adaptant aux processus naturels et historiques de changement et de transformation.
- 10.** Gardant également à l'esprit les nouvelles possibilités offertes par l'évolution des technologies, en particulier pour l'enregistrement numérique et la restauration en 3D à haute résolution des attributs matériels des sites du patrimoine culturel, ainsi que les préoccupations éthiques liées à leur éventuelle reconstruction.

² Les versions anglaise et française du document sont disponibles sur le site Web: <https://whc.unesco.org/en/sustainabledevelopment/> (19.04.2022).

- 11.** Gardant en outre à l'esprit la nécessité d'élaborer de nouvelles orientations pour aider les États parties, les gestionnaires de sites, les praticiens et les communautés à relever les multiples défis de la réhabilitation, en tenant dûment compte du contexte social et économique, des besoins à court et à long terme des installations et du concept de « valeur universelle exceptionnelle » (VUE). À cette fin, et sur la base des discussions de la Conférence, **nous proposons l'ensemble de principes suivant et non exhaustifs:**

TERMINOLOGIE

Dans les situations post-conflit et post-crise, l'objectif premier est d'amener la société à se relever. Il s'agit de renforcer la paix et la sécurité et, de restaurer ou d'améliorer les ressources, les systèmes et les activités économiques, physiques, sociales, culturelles et environnementales de la communauté ou de la société affectée, conformément aux principes du développement durable et d'une « meilleure reconstruction ». Une partie importante de ce processus est la relèvement des lieux, qui peut également inclure la reconstruction.

Dans le contexte du patrimoine mondial, on entend par « reconstruction » le processus technique de restitution des biens et infrastructures endommagés ou gravement endommagés, à la suite d'un conflit armé ou d'une catastrophe naturelle. Dans ce contexte, il convient de souligner qu'une telle reconstruction de biens matériels doit tenir compte des pratiques immatérielles, croyances et savoirs traditionnels qui y sont associés et qui sont essentiels à la préservation des valeurs culturelles au sein des communautés locales.

VALEURS

Avant de prendre une décision sur une proposition de relèvement et de reconstruction d'un site, il est nécessaire de comprendre les valeurs qui ont justifié son inscription sur la Liste du patrimoine mondial et les attributs associés. Il est tout aussi important que les communautés locales comprennent et intègrent les valeurs identifiées dans le site patrimonial, y compris les nouvelles valeurs résultant des événements traumatisants de sa destruction, ainsi que les attributs physiques pertinents et les pratiques culturelles intangibles et les connaissances traditionnelles associées, dans le processus

de restauration. L'évaluation de l'authenticité doit donc prendre en compte les valeurs reconnues du site, conformément au document de Nara sur l'authenticité de 1994³, en mettant en évidence à la fois les aspects matériels et autres.

DOCTRINE DE CONSERVATION

Lorsqu'on décide du relèvement et de la reconstruction, la doctrine de la protection, qui vise à protéger la valeur universelle exceptionnelle du bien, devrait être prise en compte. Depuis les années 1990, à la suite de l'introduction du concept de paysage culturel et du Document de Nara sur l'authenticité de 1994, il y a eu un changement doctrinal vers une dimension immatérielle. L'émergence de tels liens intangibles devrait être consolidée dans le cadre de la doctrine de protection existante.

COMMUNAUTÉS

Les décisions relatives à la relèvement et à la reconstruction devraient être fondées sur une approche centrée sur la population et faire participer pleinement les communautés locales et, le cas échéant, les peuples autochtones ainsi que d'autres parties prenantes. Le relèvement et la reconstruction devraient permettre aux gens de se relier à leur patrimoine, à leur identité et à leur histoire. La justice sociale et le régime foncier devraient être pris en compte dans la restauration du patrimoine et une approche fondée sur les droits devrait être adoptée pour assurer la pleine participation à la vie culturelle, la liberté d'expression et l'accès au patrimoine culturel pour toutes les personnes et tous les groupes, y compris les réfugiés et les personnes déplacées à l'intérieur du pays, selon le cas. Dans ce contexte, il est important que chaque programme de réhabilitation identifie les droits culturels et les droits de ses détenteurs et assure leur consentement préalable et éclairé aux décisions clés, conformément aux dispositions des Orientations devant guider la mise en œuvre de la Convention du patrimoine mondial⁴ et de la Politique d'intégration des perspectives de développement durable dans les processus de la Convention du patrimoine mondial de 2015.

3 Le document de Nara fait partie des directives opérationnelles - annexe 4: <https://whc.unesco.org/en/guidelines/> (19.04.2022).

4 Les versions anglaise et française du document sont disponibles sur le site Web: <https://whc.unesco.org/en/guidelines/> (19.04.2022).

TEMPS DE RÉFLEXION

Tout en reconnaissant qu'un retour à l'état initial le plus tôt possible est nécessaire pour l'être humain, il convient de consacrer suffisamment de temps à la réflexion avant de prendre des décisions dans une approche progressive et complémentaire, en tenant compte de la nature changeante des valeurs après les catastrophes, des défis à relever pour assurer un processus de consultation pleinement inclusif et participatif et de la relation complexe entre le patrimoine culturel et les autres besoins sociaux dans le contexte du relèvement et reconstruction post-conflit et post-catastrophe naturelle.

RÉSILIENCE, CAPACITÉ ET DURABILITÉ

Le renforcement de la résilience est essentiel pour prévenir les dommages et atténuer les catastrophes. Lors de la restauration du patrimoine culturel après un conflit armé ou une catastrophe naturelle, il est nécessaire de réduire les vulnérabilités structurelles et sociales existantes, y compris par une meilleure reconstruction, et d'améliorer la qualité de vie tout en préservant les valeurs culturelles. Il faut également investir dans le renforcement des capacités de gestion des risques de catastrophe à long terme et dans les techniques de protection, en particulier pour les artisans, afin d'assurer un avenir durable pour les sites du patrimoine culturel.

MÉMOIRE ET RÉCONCILIATION

La possibilité de commémorer les dommages causés aux communautés et aux parties prenantes devrait être envisagée en interprétant ou en présentant le site, tout en préservant certains éléments de destruction pour la commémoration, l'éducation et l'information touristique, selon le cas. Dans le contexte de relèvement et de reconstruction post-conflit, ces lieux devraient, dans la mesure du possible, inclure un récit commun des événements traumatisants qui ont conduit à la destruction, reflétant les vues de tous les groupes sociaux, afin de promouvoir la reconnaissance mutuelle et la cohésion sociale et de créer les conditions de la réconciliation.

DOCUMENTATION

Une documentation et un inventaire adéquats, y compris la documentation des méthodes de construction, sont essentiels à la réussite de la restauration du patrimoine culturel et à la préservation de sa valeur universelle exceptionnelle et répond aux critères d'authenticité et d'intégrité. La documentation et sa mise à jour régulière, en utilisant au mieux les possibilités offertes par les nouvelles technologies, sont un élément essentiel de la gestion du site, de sorte qu'en cas de catastrophe, les dossiers disponibles constituent la base d'une réponse post-traumatique causée par la catastrophe. Il est également important de documenter les activités menées pendant et après la reconstruction. Ce processus ne devrait pas se limiter aux aspects physiques des bâtiments, des sites et des collections, mais devrait également tenir compte des relations sociales et économiques entre eux et leurs communautés. En l'absence de documentation technique, les connaissances traditionnelles et les mémoires communautaires du site peuvent également être utilisées, le cas échéant, pour guider le processus de réhabilitation. Il est également important de documenter le processus de prise de décision pendant et après la reconstruction.

GESTION

La clé d'une restauration réussie du patrimoine culturel est la mise en place d'un système de gouvernance solide qui permet un processus participatif, reposant sur une analyse globale du contexte et une stratégie opérationnelle claire, y compris des mécanismes de coordination entre les acteurs nationaux et internationaux, et soutenu par une politique de transport public efficace. Dans ce processus, il est essentiel que les préoccupations relatives au patrimoine culturel soient intégrées dans les politiques et les plans des autres secteurs impliqués dans les opérations de relèvement et de reconstruction, y compris le logement, l'infrastructure, le développement économique, l'éducation et la communication, notamment par le biais de mécanismes de coordination interinstitutionnelle appropriés.

PLANIFICATION

Il est essentiel de développer des projets de relèvement et de reconstruction dans le contexte plus large de la planification urbaine, en tenant compte à la fois des attributs physiques et des réseaux et des applications auxquels ils se rapportent. Il existe de nombreux outils de planification permettant d'élaborer des plans et des projets spécifiques pour le relèvement et la reconstruction du patrimoine culturel. L'approche du Paysage urbain historique (Historic Urban Landscape – HUL)⁵ est particulièrement utile dans un contexte urbain. Les autorités devraient utiliser ces outils pour élaborer des orientations à l'intention des propriétaires locaux sur les questions de matériaux, de typologie et de coloration, afin de définir une approche globale de relèvement et de reconstruction du patrimoine culturel, tout en assurant la souplesse du processus. Les stratégies de planification de la restauration du patrimoine devraient également inclure des investissements dans la revitalisation des espaces publics ouverts, car ils fournissent une base pour impliquer les communautés dans les décisions concernant l'avenir de leurs villes. Il est également important de prêter attention aux questions de propriété et à la législation en matière de planification.

ÉDUCATION ET SENSIBILISATION

Un moyen important de prévenir la destruction du patrimoine culturel et de soutenir son relèvement à la suite de conflits et de catastrophes naturelles est de promouvoir la sensibilisation, la reconnaissance et le respect de la diversité des cultures et du patrimoine, en particulier par le biais de programmes éducatifs à tous les niveaux et d'initiatives de sensibilisation.

5 Recommandation Concernant le Paysage Urbain Historique, les versions anglaise et française sont disponibles sur le site Web: <https://whc.unesco.org/en/hul> (19.04.2022).

NOUS ADRESSONS LES RECOMMANDATIONS CI-DESSOUS:

Au Comité du patrimoine mondial

Élaborer des orientations pour le relèvement et la reconstruction des biens du patrimoine mondial, y compris des instructions de références, développer davantage les études de cas et les exemples de meilleures pratiques, en tenant compte des principes énoncés ci-dessus.

Aux Etats parties à la Convention du patrimoine mondial

Utiliser le concept de Paysage urbain historique (HUL) et l'approche de gestion intégrée pour parvenir à une approche globale de la reconstruction pour le relèvement post-catastrophe.

Aux Organisations consultative

Envisager de clarifier la doctrine de conservation, telle qu'elle s'applique à la reconstruction, en examinant un ensemble complet de chartes, de déclarations et de recommandations, en développant davantage les études de cas, ainsi qu'en fournissant des conseils concrets aux États parties si nécessaire.

A l'UNESCO, la Banque mondiale et autres organismes des Nations Unies et institutions internationales

Réaffirmer que le patrimoine culturel et naturel, y compris le patrimoine mondial, est une partie essentielle et intégrale du relèvement et du développement durable des communautés, afin d'atteindre l'agenda de 2030 pour le développement durable, et garantir les nécessaires mécanismes de coordination internationale nécessaires.

Fait à Varsovie, le 8 mai 2018

REKOMENDACJA WARSZAWSKA W SPRAWIE ODBUDOWY I REKONSTRUKCJI DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

1. My, 200 uczestników z ponad 30 krajów reprezentujących różne regiony świata, w tym instytucje z Polski, Światowy sojusz na rzecz przeciwdziałania kryzysom miejskim, ICOMOS, ICCROM, Bank Światowy, UNISDR i UNESCO, zgromadzeni na Zamku Królewskim w Warszawie z okazji międzynarodowej konferencji o rekonstrukcji pt. „Odbudowa światowego dziedzictwa – wyzwania” (6-8 maja 2018 r.), pragniemy wyrazić naszą wdzięczność i słowa uznania dla polskich władz za gościnność i intelektualne przewodnictwo oraz za zapewnienie w Warszawie forum do refleksji nad zasadami, którymi należy się kierować przy odbudowie i rekonstrukcji dóbr światowego dziedzictwa po zniszczeniach w wyniku konfliktów zbrojnych lub katastrof spowodowanych siłami przyrody, zgodnie z decyzją 41 COM 7 Komitetu Światowego Dziedzictwa, przyjętą w lipcu 2017 r. w Krakowie.
2. Uznając Warszawę, która była miejscem obrad, za najbardziej istotny i inspirujący punkt odniesienia dla naszych rozważań, biorąc pod uwagę tragedię umyślnego zniszczenia miasta podczas II wojny światowej, a następnie służącą przykładem odbudowę jego historycznego centrum, stanowiącą dowód siły ducha i determinacji narodu polskiego w odbudowaniu tożsamości kulturowej, potwierdzonej wpisem „Historycznego Centrum Warszawy” na Listę światowego dziedzictwa UNESCO w 1980 r. oraz wpisem „Archiwum Biura Odbudowy Stolicy” (Archiwum BOS) na Listę Pamięci Świata UNESCO w 2011 r.

3. Wyrażając głębokie zaniepokojenie rosnącym oddziaływaniem konfliktów zbrojnych i katastrof naturalnych na ważne miejsca dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego, w tym na dobra światowego dziedzictwa, które to w ostatnich latach spowodowało ich rozległe zniszczenia na skalę porównywalną do zniszczeń powstałych w wyniku II wojny światowej, w szczególności w historycznych obszarach miejskich i na stanowiskach archeologicznych.
4. Potępiając z całą stanowczością liczne umyślne ataki na dobra kultury i wszelkie formy polityki „czystek” na tle kulturowym, mające na celu likwidację różnorodności, podsycanie do przemocy na tle religijnym i pozbawienie dotkniętej tragedią ludności możliwości korzystania z praw człowieka, w tym praw kulturalnych.
5. Mając świadomość istnienia stosownych międzynarodowych instrumentów prawnych i przyjętej doktryny dotyczącej dziedzictwa kulturowego oraz potrzeby zagwarantowania, w kontekście Konwencji światowego dziedzictwa¹, by proces rekonstrukcji był podejmowany wyłącznie w wyjątkowych okolicznościach, w sposób zapewniający ochronę wyjątkowej uniwersalnej wartości danego dobra i spełnienie warunków autentyczności i integralności.
6. Uznając jednocześnie uzasadnione dążenie zainteresowanych społeczności do przewyciężenia traumy wynikającej z konfliktów, wojen i katastrof naturalnych poprzez jak najszybsze odbudowywanie miast i wsi – a w szczególności ich zniszczonego dziedzictwa kulturowego – jako sposobu potwierdzenia ich tożsamości, przywrócenia godności oraz stworzenia warunków zrównoważonej odbudowy społecznej i gospodarczej.
7. Uważając ponadto, że odbudowa dziedzictwa kulturowego utraconego i częściowo zniszczonego w wyniku konfliktu zbrojnego stwarza jedyne w swoim rodzaju możliwości, zwłaszcza w zakresie procesów stabilizacji, wspierania

¹ Konwencja w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego (1972), Dz. U. z dnia 30 września 1976 r., jest dostępna na stronie internetowej: http://www.unesco.pl/fileadmin/user_upload/pdf/Konwencja_o_ochronie_swiatowego_dziedzictwa.pdf (19.04.2022).

wzajemnego uznania, promowania dialogu i tworzenia podstaw do pojednania między wszystkimi grupami społecznymi, szczególnie na obszarach charakteryzujących się dużą różnorodnością kulturową i/lub przyjmujących znaczną liczbę uchodźców z innych krajów i/lub uchodźców wewnętrznych, co w przyszłości może skutkować nowym podejściem do procesu odbudowy i rekonstrukcji.

8. Uznając również, na podstawie niedawnych doświadczeń w zakresie odbudowy dziedzictwa kulturowego w krajach dotkniętych konfliktami zbrojnymi i katastrofami naturalnymi, a także przeglądu licznych wcześniejszych studiów przypadków oraz licznych spotkań i warsztatów na ten temat, które odbyły się w wielu częściach świata, fakt, że dziedzictwo kulturowe jest ściśle powiązane z kwestiami humanitarnymi, bezpieczeństwa oraz budowania pokoju, i jako takie nie powinno być rozpatrywane w oderwaniu od innych szerszych kwestii społecznych, gospodarczych i środowiskowych w kontekście polityki oraz planów odbudowy i rekonstrukcji po zakończeniu konfliktu lub katastrofie naturalnej.
9. Mając na uwadze art. 5 Konwencji światowego dziedzictwa, wzywający Państwa-Strony, aby prowadziły „politykę ogólną zmierzającą do wyznaczenia dziedzictwu kulturalnemu i naturalnemu odpowiedniej funkcji w życiu zbiorowym”, oraz dokument z 2015 r. pn. Polityka w sprawie włączenia perspektywy zrównoważonego rozwoju do procesów Konwencji światowego dziedzictwa², jesteśmy przekonani, że każde pokolenie ma prawo wносить wkład w dorobek ludzkości oraz przyczynić się do dobrobytu obecnych i przyszłych pokoleń, między innymi poprzez przystosowywanie się do naturalnych i historycznych procesów zmian i transformacji.
10. Świadomi również nowych możliwości, jakie stwarzają rozwijające się technologie, w szczególności w zakresie cyfrowego zapisu 3D i odtwarzania w wysokiej jakości

² Wersja angielska i francuska dokumentu jest dostępna na stronie internetowej: <https://whc.unesco.org/en/sustainabledevelopment/> (19.04.2022).

materialnych atrybutów dóbr dziedzictwa kulturowego, a także związanych z tym wątpliwości etycznych dotyczących ich ewentualnej odbudowy.

11. Uważając, że istnieje potrzeba opracowania dalszych wytycznych, aby pomóc Państwom-Stronom, zarządom miejsc, specjalistom i społecznościom w rozwiązywaniu wielopłaszczyznowych problemów, jakie niesie ze sobą odbudowa, z należyтым uwzględnieniem kontekstu społecznego i gospodarczego, krótko- i długoterminowych potrzeb odnoszących się do dóbr dziedzictwa oraz ich wyjątkowej uniwersalnej wartości (ang. Outstanding Universal Value – OUV).

W związku z tym, w oparciu o dyskusje prowadzone podczas konferencji, **proponujemy następujące zasady, których lista nie jest wyczerpująca:**

TERMINOLOGIA

W sytuacjach następujących po zakończeniu konfliktu i ustaniu katastrofy nadrzędnym celem staje się odrodzenie społeczeństwa. Służy temu umacnianie pokoju i bezpieczeństwa oraz przywracanie lub ulepszanie zasobów, systemów i działań gospodarczych, materialnych, społecznych, kulturowych i środowiskowych danej społeczności lub społeczeństwa dotkniętego skutkami konfliktu lub katastrofy, zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju i zasadą „lepszego odbudowy” (ang. build back better). Istotnym elementem tego procesu jest odbudowa (przywracanie do funkcjonowania) dziedzictwa, co może obejmować również rekonstrukcję.

Określenie „rekonstrukcja” w kontekście światowego dziedzictwa jest rozumiane jako proces techniczny mający na celu przywrócenie zasobów materialnych i infrastruktury, które zostały zniszczone lub poważnie ucierpiały w następstwie konfliktu zbrojnego czy katastrofy naturalnej. Ważne jest, aby w tym kontekście podkreślić, że tego typu rekonstrukcja dóbr materialnych musi uwzględniać związane z nimi praktyki niematerialne, wierzenia i tradycyjną wiedzę, które są niezbędne dla podtrzymania wartości kulturowych społeczności lokalnych.

WARTOŚCI

Przed podjęciem jakiegokolwiek decyzji dotyczącej propozycji odbudowy i rekonstrukcji dziedzictwa, konieczne jest zrozumienie wartości, które uzasadniały wpisanie danego dobra na Listę światowego dziedzictwa i związanych z nim atrybutów. Równie istotne jest zrozumienie i włączenie do procesu odbudowy wartości dziedzictwa określonych przez społeczności lokalne, w tym nowych wartości wynikających z traumatycznych wydarzeń związanych z jego zniszczeniem, wraz z ich odpowiednimi materialnymi atrybutami i związanymi z nimi niematerialnymi praktykami kulturowymi oraz wiedzą tradycyjną. Ocena autentyczności powinna uwzględniać uznane wartości dobra zgodnie z Dokumentem z Nara o autentyczności z 1994 roku³, podkreślając zarówno wartości materialne, jak i pozostałe.

DOKTRYNA KONSERWATORSKA

Przy podejmowaniu decyzji o odbudowie i rekonstrukcji należy wziąć pod uwagę doktrynę konserwatorską, która ma na celu ochronę wyjątkowej uniwersalnej wartości dobra. Począwszy od lat dziewięćdziesiątych XX wieku, w wyniku wprowadzenia koncepcji krajobrazu kulturowego i Dokumentu z Nara o autentyczności z 1994 r. nastąpiła zmiana doktryny idąca w kierunku uwzględniania wymiaru niematerialnego. Występowanie związków z dziedzictwem niematerialnym należy ujmować w ramach istniejącej doktryny konserwatorskiej.

SPOŁECZNOŚCI

Decyzje o odbudowie i rekonstrukcji powinny być podejmowane w oparciu o podejście ukierunkowane na ludzi i w pełni angażować społeczności lokalne oraz, w określonych przypadkach, ludność rdzenną, a także inne zainteresowane strony. Odbudowa i rekonstrukcja powinny umożliwiać ludziom łączność z ich dziedzictwem, tożsamością i historią. Przy odbudowie dziedzictwa należy brać pod uwagę sprawiedliwość społeczną i tytuły własności oraz stosować podejście oparte na prawach, które zapewniłoby pełne uczestnictwo w życiu kulturalnym, wolność wypowiedzi i dostęp do dziedzictwa kulturowego wszystkim osobom

³ Wersja polska dokumentu jest dostępna na stronie internetowej: <https://www.nid.pl/upload/iblock/707/70754565f4de522132f2372a798c314e.pdf> (19.04.2022).

i grupom, w tym, w określonych przypadkach, uchodźcom z innych krajów i uchodźcom wewnętrznym. Jest ważne, aby w każdym programie odbudowy określić prawa kulturalne i ich posiadaczy oraz uzyskać ich uprzednią i świadomą zgodę na kluczowe decyzje, zgodnie z odpowiednimi zapisami Wytycznych operacyjnych do realizacji Konwencji światowego dziedzictwa⁴ oraz dokumentu z 2015 r. pn. Polityka w sprawie włączenia perspektywy zrównoważonego rozwoju do procesów Konwencji światowego dziedzictwa.

CZAS NA REFLEKSJĘ

Uznając potrzebę jak najszybszego powrotu, należy poświęcić wystarczająco dużo czasu na refleksję przed podjęciem decyzji. Decyzje powinny zapadać stopniowo i komplementarnie z uwzględnieniem faktu, że po traumatycznych wydarzeniach następują zmiany wartości, a także biorąc pod uwagę wyzwania związane z zapewnieniem w pełni integracyjnego i partycypacyjnego procesu konsultacji oraz złożone relacje między dziedzictwem kulturowym a innymi potrzebami społecznymi w kontekście odbudowy i rekonstrukcji po zakończeniu konfliktu czy po katastrofie.

ODPORNOŚĆ, UMIEJĘTNOŚCI I ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ

Budowanie odporności (przygotowanie) na ewentualność zniszczeń i katastrof ma zasadnicze znaczenie dla sprostania takim sytuacjom. Przy odbudowie dziedzictwa kulturowego w następstwie konfliktu zbrojnego lub katastrofy naturalnej konieczne jest ograniczenie istniejących słabości strukturalnych i społecznych, między innymi poprzez zastosowanie zasady „lepszego odbudowy” (ang. build back better) oraz poprawę jakości życia, przy jednoczesnym zachowaniu w jak największym stopniu wartości kulturowych. Niezbędne jest również inwestowanie w długoterminowe budowanie umiejętności w zakresie zarządzania ryzykiem w związku z katastrofami i w dziedzinie technik konserwatorskich, zwłaszcza w odniesieniu do rzemieślników, w celu zapewnienia zrównoważonej przyszłości miejsc dziedzictwa.

⁴ Wersja angijska i francuska dokumentu jest dostępna na stronie internetowej: <https://whc.unesco.org/en/guidelines/> (19.04.2022).

PAMIĘĆ I POJEDNANIE

Upamiętnienie zniszczeń powinno być rozważane pod kątem dobra danej społeczności i zainteresowanych stron. Można to osiągnąć, w zależności od sytuacji, poprzez interpretację lub prezentację miejsca, zachowując wybrane pozostałości po zniszczeniach w celach związanych z właściwym upamiętnieniem, edukacją i informowaniem odwiedzających. W odniesieniu do odbudowy i rekonstrukcji po konfliktach zbrojnych, tego typu miejsca powinny w jak największym stopniu uwzględniać wspólną narrację traumatycznych wydarzeń, które doprowadziły do zniszczenia, odzwierciedlającą poglądy wszystkich grup społecznych, tak aby wspierać wzajemne zrozumienie i spójność społeczną oraz stworzyć warunki dla pojednania.

DOKUMENTACJA

Właściwa dokumentacja i inwentaryzacja, w tym dokumentacja metod budowlanych, ma kluczowe znaczenie dla pomyślanej odbudowy dziedzictwa kulturowego oraz zapewnienia ochrony jego wyjątkowej uniwersalnej wartości oraz spełnia kryteria autentyczności i integralności. Dokumentacja i jej regularne aktualizowanie, przy jak najlepszym wykorzystaniu możliwości oferowanych przez nowe technologie, są istotnym elementem zarządzania wszystkimi miejscami, tak aby w przypadku katastrofy dostępne dane stanowiły podstawę działań podejmowanych po traumatycznych wydarzeniach. Ważne jest również dokumentowanie czynności wykonywanych w trakcie i po rekonstrukcji. Proces ten nie powinien ograniczać się do materialnych aspektów budynków, miejsc i zbiorów, lecz uwzględniać również związki społeczne i gospodarcze między nimi a społecznościami. W przypadku braku dokumentacji technicznej, w określonych sytuacjach wskazówek przy odbudowie może dostarczać tradycyjna wiedza i pamięć społeczna związana z danym miejscem. Mając na uwadze przyszłe potrzeby, ważne jest również dokumentowanie procesu podejmowania decyzji w trakcie rekonstrukcji.

ZARZĄDZANIE

Kluczem do udanej rekonstrukcji dziedzictwa kulturowego jest ustanowienie takiego systemu zarządzania, który umożliwi proces pełnego uczestnictwa i jest oparty na wszechstronnej analizie kontekstu i jasnej strategii działania, w tym mechanizmów koordynacji podmiotów krajowych i międzynarodowych, a także jest wspierany przez skuteczną politykę komunikacji społecznej. W tym procesie istotne jest, aby troska o dziedzictwo kulturowe została włączona do polityki i planów innych sektorów zaangażowanych w działania na rzecz odbudowy i rekonstrukcji, w tym budownictwa mieszkaniowego, infrastruktury, rozwoju gospodarczego, edukacji i komunikacji, między innymi poprzez odpowiednie mechanizmy koordynacji międzyinstytucjonalnej.

PLANOWANIE

Zasadnicze znaczenie ma opracowywanie projektów odbudowy i rekonstrukcji dziedzictwa w szerszym kontekście planowania urbanistycznego, z uwzględnieniem zarówno atrybutów materialnych, jak i sieci powiązań i zastosowań, z którymi są one związane. Istnieje wiele narzędzi planistycznych służących opracowywaniu specjalnych planów i projektów mających na celu odbudowę i rekonstrukcję dziedzictwa. Szczególnie użyteczne w kontekście miejskim jest podejście oparte na koncepcie Historycznego krajobrazu miejskiego (ang. Historic Urban Landscape – HUL)⁵. Władze powinny wykorzystywać tego typu narzędzia w celu opracowania wytycznych dla lokalnych właścicieli w kwestiach dotyczących materiałów, typologii i kolorystyki, aby określić ogólne podejście do odbudowy i rekonstrukcji dziedzictwa kulturowego, przy jednoczesnym zapewnieniu elastyczności tego procesu. Strategie w zakresie planowania odbudowy dziedzictwa powinny również uwzględniać jako priorytet inwestowanie w rewitalizację otwartych przestrzeni publicznych, ponieważ są one elementem umożliwiającym zaangażowanie społeczności w podejmowanie decyzji o przyszłości swoich miast. Ważne jest również, aby w pracach planistycznych były w pełni uwzględniane kwestie własności i przepisy prawne.

⁵ Zalecenia UNESCO w sprawie historycznego krajobrazu miejskiego są dostępne na stronie internetowej: http://www.unesco.pl/fileadmin/user_upload/pdf/Rekomendacje/rekomenkrajobraz.pdf (19.04.2022).

EDUKACJA I PODNOSZENIE ŚWIADOMOŚCI

Jednym z istotnych sposobów zapobiegania niszczeniu dziedzictwa kulturowego i wspierania jego odbudowy po zakończeniu konfliktu zbrojnego czy katastrofy naturalnej jest promowanie wiedzy, doceniania i poszanowania różnorodności kultur i dziedzictwa, w szczególności poprzez programy edukacyjne na wszystkich poziomach nauczania oraz inicjatywy na rzecz podnoszenia świadomości.

PONIŻSZE REKOMENDACJE KIERUJEMY DO:

Komitetu Światowego Dziedzictwa

Opracowanie wytycznych dotyczących odbudowy i rekonstrukcji dóbr światowego dziedzictwa, w tym poradników (ang. Resource Manuals), dalsze opracowywanie studiów przypadków i przykładów najlepszych praktyk, z uwzględnieniem zasad wymienionych powyżej.

Państw-Stron Konwencji światowego dziedzictwa

Wykorzystanie konceptu Historycznego krajobrazu miejskiego (HUL), a także zintegrowanego podejścia do zarządzania w celu osiągnięcia całościowego podejścia do rekonstrukcji umożliwiającego odbudowę po katastrofie.

Organizacji doradczych

Rozważenie wyjaśnienia doktryny konserwatorskiej, w zakresie dotyczącym rekonstrukcji, poprzez przegląd dotychczasowego dorobku kart, deklaracji i rekomendacji, dalsze opracowywanie studiów przypadków, jak również udzielanie, w razie potrzeby, konkretnych porad Państwom-Stronom.

UNESCO, Banku Światowego oraz innych agend ONZ i organów międzynarodowych

Potwierdzenie, że dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze, w tym światowe dziedzictwo, stanowi istotny i integralny element odbudowy i rozwoju zrównoważonych społeczności w dążeniu do realizacji Agendy zrównoważonego rozwoju 2030 oraz zapewnienie w związku z tym niezbędnych mechanizmów koordynacji na poziomie międzynarodowym.

Warszawa, 8 maja 2018 r.

ВАРШАВСЬКА РЕКОМЕНДАЦІЯ ЩОДО ВІДНОВЛЕННЯ ТА РЕКОНСТРУКЦІЇ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ

1. Ми, 200 учасників з більш ніж 30 країн, що представляють різні частини світу, в тому числі установи з Польщі, Всесвітній Альянс Боротьби з Міськими Кризами, ІКОМОС, ІККРОМ, Світовий Банк, МСЗНЛ ООН та ЮНЕСКО, що зібралися у Королівському Замку м. Варшави з нагоди проведення Міжнародної Конференції з Реконструкції «Виклики Відновлення Всесвітньої Спадщини» (6-8 травня 2018 року), хочемо висловити свою вдячність за гостинність й інтелектуальне керівництво органам влади Республіки Польщі та м. Варшави щодо організації форуму для обговорення принципів, якими слід керуватись при відновленні та реконструкції об'єктів Всесвітньої Спадщини в умовах їх руйнування внаслідок збройних конфліктів чи стихійних лих, відповідно до Рішення 41 COM 7 Комітету Всесвітньої Спадщини, ухваленого у липні 2017 року у м. Кракові.
2. Визнаючи, що м. Варшава, яке надало місце для проведення Конференції, є найбільш актуальною та надихаючою основою для наших роздумів, враховуючи трагедію умисного руйнування міста під час Другої Світової Війни, та подальше відродження його історичного центру, що є свідченням сили духу та рішучості польського народу щодо відновлення своєї культурної самобутності, що підтверджено внесенням «Історичного Центру Варшави» до Списку Всесвітньої Спадщини ЮНЕСКО у 1980 році та внесенням «Архіву Офісу Реконструкції Варшави» (Архіву ОРВ) до Реєстру ЮНЕСКО «Пам'ять світу» у 2011 році.

3. Висловлюючи глибоке занепокоєння щодо зростаючого впливу збройних конфліктів і стихійних лих на вагомні об'єкти культурної та природної спадщини, включаючи об'єкти Всесвітньої Спадщини, які в останні роки спричинили їхні широкомасштабні руйнування в обсягах, прирівнюваних до обсягів руйнувань внаслідок Другої Світової Війни, а особливо в межах історичних районів міст та археологічних територій.
4. Засуджуючи зі всією рішучістю численні умисні напади на культурні цінності та загалом проведення усіх видів політики «культурного чищення», спрямованої на знищення культурного різноманіття, підбурювання до міжконфесійного насилля, позбавлення суспільства, що при цьому постраждало, можливості користуватися правами людини, у тому числі й культурними правами.
5. Усвідомлюючи існування міжнародних нормативно-правових інструментів і прийнятої доктрини в галузі культурної спадщини, а також необхідність згідно із Конвенцією про Всесвітню Спадщину¹ здійснення будь-якої реконструкції лише за особливих обставин, забезпечуючи при цьому захист Видатної Універсальної Цінності (the Outstanding Universal Value - OUV) конкретних об'єктів та відповідність критерію автентичності й умовам цілісності.
6. Визнаючи, водночас, законне прагнення зацікавлених спільнот подолати отримані травми, завдані конфліктами, війнами та стихійними лихами, шляхом якнайшвидшої відбудови міст та сіл, а особливо їхньої постраждалої культурної спадщини, як способу підтвердження самобутності, відновлення гідності, а також створення умов для сталого соціального та економічного зростання.
7. Вважаючи, крім того, що відновлення культурної спадщини, втраченої чи знищеної внаслідок збройного конфлікту, відкриває унікальні можливості, зокрема у контексті стабілізаційних процесів, для сприяння взаємному визнанню, заохоченню до діалогу і закладанню підґрунтя для примирення між усіма групами суспільства, а особливо на територіях, яким притаманна широка культурна різноманітність

1 Конвенція про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини, ратифікована Указом Президії Верховної Ради N 6673-XI від 04.10.1988 р., режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_089#Text

та/або котрі приймають велику кількість біженців з інших країн та/або внутрішньо переміщених переселенців, що призведе до появи нових підходів до відновлення та реконструкції у майбутньому.

8. Визнаючи також на підставі нещодавнього досвіду відновлення культурної спадщини у країнах, що постраждали від збройних конфліктів чи стихійних лих, а також з огляду на численні попередні тематичні дослідження та підсумки кількох зібрань і семінарів з цієї тематики, проведених у багатьох частинах світу, наскільки тісно культурна спадщина пов'язана з гуманітарними проблемами, проблемами безпеки і будівництва миру та чому її не слід розглядати ізольовано від інших більш широких соціальних, економічних та екологічних питань у контексті політики і планів відновлення та реконструкції після закінчення військових конфліктів або стихійних лих.
9. Беручи до уваги ст. 5 Конвенції про Всесвітню Спадщину, яка закликає Держави-Сторони «проводити загальну політику, спрямовану на надання культурній і природній спадщині певних функцій у громадському житті», та Політику 2015 року щодо Інтеграції Перспективи Сталого Розвитку у Процеси Конвенції про Всесвітню Спадщину², ми переконані, що кожне покоління має право здійснити свій внесок у спадщину людства та добробут теперішніх і майбутніх поколінь, у тому числі шляхом пристосування до природних та історичних змін і перетворень.
10. Усвідомлюючи також нові можливості, які надають технології, що розвиваються, зокрема для цифрового запису та відтворення матеріальних характеристик об'єктів культурної спадщини у форматі 3D високого рівня чіткості, та етичні проблеми, які можуть виникати у зв'язку з їх можливою реконструкцією.
11. Вважаючи, що існує потреба напрацювання подальших вказівок для допомоги Державам-Сторонам, керівникам об'єктів, практикам та спільнотам у подоланні багатогранних викликів, які несе з собою реконструкція з належним урахуванням її соціального та економічного контексту, коротко- та довгострокових потреб об'єктів та їхньої Видатної Універсальної Цінності (OUV).

2 Англomовна та французькомовна версії документа, режим доступу: <https://whc.unesco.org/en/sustainabledevelopment/>

З цією метою та враховуючи результати обговорень під час Конференції, **пропонуємо наступні принципи, перелік яких не є вичерпним:**

Термінологія

У ситуаціях після завершення військових конфліктів та стихійних лих пріоритетною метою є відновлення суспільства. Ця мета спрямована на зміцнення миру і безпеки, а також на відновлення чи покращення економічних, матеріальних, соціальних, культурних та екологічних ресурсів, систем і видів діяльності постраждалої спільноти або суспільства відповідно до засад сталого розвитку та принципу «кращої відбудови». Найважливішою частиною цього процесу є відновлення об'єкту спадщини, що може охоплювати реконструкцію.

У контексті Всесвітньої Спадщини під поняттям «реконструкція» слід розуміти технічний процес відновлення зруйнованих або істотно пошкоджених матеріальних ресурсів та інфраструктури внаслідок збройного конфлікту чи стихійного лиха. У зв'язку з цим варто зазначити, що така реконструкція матеріальних ресурсів повинна зосереджувати свою увагу на пов'язаних з ними нематеріальними практиками, віруваннями та традиціями, що мають важливе значення для підтримки культурних цінностей серед місцевих громад.

Цінності

Перед ухваленням рішення стосовно пропозиції щодо відновлення та реконструкції об'єкту спадщини необхідно зрозуміти цінності, які обґрунтували його внесення до Списку Всесвітньої Спадщини, та пов'язані з ним атрибути. Водночас, не менш важливо усвідомити та інтегрувати в процес реконструкції цінності, що були ідентифіковані в об'єкті спадщини місцевими громадами, включаючи нові цінності, що виникли внаслідок травматичних подій, пов'язаних із руйнуванням, разом із відповідними фізичними характеристиками та пов'язаними з ними нематеріальними культурними практиками і традиціями. Процес оцінювання автентичності повинен враховувати визнані цінності об'єкту відповідно до Нарського Документу про Автентичність 1994 року³, приділяючи особливу увагу як мате-

³ Нарський Документ про Автентичність є частиною Операційних Наставов – Додаток 4, режим доступу: <https://mkip.gov.ua/files/pdf/856987.pdf>

ріальним, так й іншим аспектам.

Консерваторська доктрина (Доктрина збереження)

Рішення щодо відновлення та реконструкції повинні враховувати консерваторську доктрину (доктрину збереження), спрямовану на захист Видатної Універсальної Цінності (OUV) об'єктів спадщини. Починаючи з 90-х років ХХ століття, запровадження концепції культурних ландшафтів та Нарського Документу про Автентичність 1994 року призвело до зміни доктрини у напрямі врахування нематеріальних аспектів. Появу таких зв'язків з нематеріальною спадщиною слід враховувати в межах існуючої консерваторської доктрини (доктрини збереження).

Спільноти

Процес ухвалення рішень щодо відновлення та реконструкції повинен реалізовуватись із використанням підходів, зорієнтованих на інтереси людей, і повною мірою залучати місцеві громади та в окремих випадках корінне населення, а також інших зацікавлених суб'єктів. Процеси відновлення та реконструкції повинні надавати суспільству змогу підтримувати зв'язок зі своєю спадщиною, самобутністю та історією. При відновленні спадщини варто враховувати аспекти соціальної справедливості та права власності, а також слід застосовувати підхід, заснований на правах людини, який забезпечить повноцінну участь у культурному житті, свободу вираження думок та доступ до культурної спадщини для всіх осіб та груп, включаючи біженців та внутрішньо переміщених осіб в окремих випадках. У цьому контексті важливим завданням є ідентифікування культурних прав та їх носіїв в межах кожної програми реконструкції, а також одержання їх попередньої та свідомої згоди на ухвалення ключових рішень згідно із відповідними положеннями Операційних Настанов з виконання Конвенції про Всесвітню Спадщину⁴ та Політики 2015 року щодо Інтеграції Перспективи Сталого Розвитку у Процеси Конвенції про Всесвітню Спадщину.

⁴ Операційні Настанови з виконання Конвенції про Всесвітню Спадщину, режим доступу: <https://mkip.gov.ua/files/pdf/856987.pdf>

Час для роздумів

Визнаючи потребу суспільства у якнайшвидшому поверненні, необхідно надати достатньо часу для роздумів перед прийняттям рішень. Ухвалення таких рішень повинно відбуватись на засадах реалізації поступового та адитивного підходів, враховуючи, що внаслідок виникнення травматичних подій відбулась зміна цінностей, і беручи до уваги виклики щодо забезпечення інклюзивного та партисипативного процесу надання вичерпних консультацій, а також складні взаємозв'язки між культурною спадщиною та іншими суспільними потребами в умовах відновлення та реконструкції після завершення військових конфліктів та стихійних лих.

Стійкість, навики та сталий розвиток

Підвищення стійкості до зовнішніх впливів має важливе значення для боротьби з наслідками руйнувань та стихійних лих. При відновленні спадщини після збройного конфлікту чи стихійного лиха важливим завданням є зменшення існуючої структурної та соціальної вразливості, у тому числі шляхом реалізації принципу «кращої відбудови», покращення якості життя, максимально зберігши при цьому культурні цінності. Також необхідно інвестувати у довгострокове нарощування потенціалу у сфері управління ризиками катастроф та процедур збереження, особливо для ремісників, з метою забезпечення сталого майбутнього для об'єктів спадщини.

Пам'ять та примирення

Варто розглянути можливість збереження руйнувань у пам'яті (меморіалізації) громад та зацікавлених суб'єктів. Це завдання можна розв'язати шляхом інтерпретації або презентації місць, збереження окремих залишків руйнувань у пам'яті, навчання та інформування відвідувачів залежно від обставин. У контексті відновлення та реконструкції, після завершення конфлікту, такі місця повинні максимально інтегрувати спільну розповідь про травматичні події, що призвели до руйнування, відображаючи думки усіх груп суспільства з метою сприяння взаємному визнанню та соціальній згуртованості, а також створення умов для примирення.

Документування

Належне документування та інвентаризація, включаючи документування методів будівництва, є ключовим чинником успішної реконструкції культурної спадщини та забезпечення захисту Видатної Універсальної

Цінності (OUV) об'єктів, а також відповідності критерію автентичності та умовам цілісності. Документування та його систематична актуалізація з максимальним використанням можливостей нових технологій є невід'ємними елементами управління усіма об'єктами спадщини, щоб у випадку виникнення катастрофи наявні записи були основою для реагування після завершення лиха. Важливим завданням є також документування діяльності під час та після реконструкції. Цей процес не повинен обмежуватись лише фізичними характеристиками будівель, об'єктів та колекцій, але також має охоплювати соціальні та економічні взаємозв'язки між ними та пов'язаними з ними спільнотами. В умовах відсутності технічної документації традиційні знання та спільні спогади, пов'язані з об'єктом, теж можуть бути використані для управління реконструкцією. Важливо також документувати процес прийняття рішень під час реконструкції для майбутніх потреб.

Управління

Одним із ключових чинників успішного відновлення культурної спадщини є побудова ефективної системи управління за партисипативним підходом, що ґрунтується на всебічному аналізованні контексту та чіткій оперативній стратегії, включаючи механізми координації дій національних та міжнародних учасників, та підтримується ефективною політикою соціальної комунікації. В межах цього процесу важливим завданням є забезпечення інтеграції турботи про культурну спадщину в політику та плани інших секторів, які залучені у процеси відновлення та реконструкції, включаючи житлове будівництво, інфраструктуру, економічний розвиток, освіту та комунікації, в тому числі через відповідні міжвідомчі координаційні механізми.

Планування

Важливим завданням є розроблення проєктів відновлення та реконструкції спадщини у широкомасштабному контексті міського планування, приділяючи увагу як фізичним параметрам, так і мережі взаємозв'язків та дій, з якими вони пов'язані. На сьогодні існує ціла низка інструментів планування для розроблення спеціальних планів та проєктів з відновлення та реконструкції спадщини. Особливо корисним у міському контексті є підхід Історичного Міського Ландшафту⁵. Органи влади повинні застосовувати такі інструменти у цілях формування рекомендацій для місцевих власників з таких

5 Англomовна та французькомовна версії документу, режим доступу:
<https://whc.unesco.org/en/hul>

питань, як матеріали, типології та кольори, з метою встановлення уніфікованого підходу до відновлення та реконструкції культурної спадщини, забезпечуючи при цьому гнучкість процесу. У стратегіях планування реконструкції спадщини слід також розглянути питання інвестування як пріоритетне завдання у процесі відновлення громадських відкритих просторів як основних місць, в межах яких громади можуть брати участь у прийнятті рішень щодо майбутнього своїх міст. Також важливим є забезпечення, щоб будь-яка система планування максимально приділяла увагу питанням власності та законодавству.

Освіта та підвищення обізнаності

Одним із важливих способів запобігання руйнуванню культурної спадщини та сприяння її відновленню після завершення військових конфліктів та стихійних лих є поширення знань, визнання та повага різноманітності культур і спадщин, зокрема за допомогою освітніх програм на всіх рівнях та ініціатив щодо підвищення обізнаності.

Ми звертаємося з наступними рекомендаціями:

Комітету Всесвітньої Спадщини

Розробити посібник з реконструкції та відновлення на об'єктах Всесвітньої Спадщини, включаючи Довідкові Посібники, подальшу реалізацію тематичних досліджень та прикладів кращої практики, беручи до уваги перераховані вище принципи.

Державам-Сторонам Конвенції про Всесвітню Спадщину

Використовувати Історичний Міський Ландшафт (ІМЛ) та комплексні підходи до управління для досягнення цілісного підходу до реконструкції для відновлення після стихійного лиха.

Дорадчим органам

Розглянути питання щодо уточнення доктрини збереження стосовно реконструкції шляхом вивчення значного переліку хартій, декларацій та рекомендацій, подальшого розвитку тематичних досліджень, а також надання конкретних консультацій Державам-Сторонам у міру необхідності.

ЮНЕСКО, Світовому Банку, іншим органам ООН та Міжнародним Органам

Підтвердити, що культурна та природна спадщина, включаючи Всесвітню Спадщину, є важливою та невід'ємною частиною відновлення і зростання сталих спільнот на шляху до імплементації Порядку денного у сфері сталого розвитку на період до 2030 року, та забезпечити відповідно необхідні механізми міжнародної координації.

м. Варшава, 8 травня 2018 року

توصية وارسو بشأن تعافي وإعادة بناء التراث الثقافي

1. نحن، ممثلاً مُشتركٍ من أكثر من ثلاثين دولة، يمثلون أقاليم العالم المختلفة، ويمثّلون أيضاً هيئاتٍ من بولندا، والتحالف العالميّ من أجل الأزمات الحَصْرِيّة، وإيكوموس، وإيكروم، والبنك الدوليّ، والإستراتيجية الدّوليّة للأمم المتّحدة للحدّ من مخاطر الكوارث ويونسكو، والمجتمعون في قلعة وارسو المملّكيّة ضُمّن فَعَالِيَاتِ المؤتمر الدّوليّ لإعادة البناء "تحدّيات تعافي التراث العالميّ" (المنعقد في 6 - 8 أيار/مايو 2018)، نوذُّ أن نُعرب عن سُكْرِنَا وتقديرنا للإستضافة الكريمة وللزيادة الفكرية للسلطات البولنديّة وللمدينة وارسو لإتاحة مُنتدَى للتباحث في مبادئ ينبغي أن تُحكّم تعافي وإعادة بناء مُمتلكات التراث العالميّ بعد النزاعات المسلّحة أو الكوارث الناجمة عن أخطارٍ طبيعيّة، وذلك بناءً على طلب لجنة التراث العالميّ في قرارها رقم (7 COM 41) المعتمَد في مدينة كراكوف في تمّوز/يوليو 2017.

2. إقراراً بأن مدينة وارسو التي تستضيف فَعَالِيَاتِ المؤتمر هي المحيط الأنسب والأكثر إلهاماً لمداولنا، نظراً لمأساة التدمير المتعمّد التي عانت منها المدينة أثناء الحرب العالميّة الثّانيّة وما أعقبها من إعادة بناءٍ مثاليّةٍ لمركز المدينة التّاريخي، وتؤكد قوة روح الشعب البولندي وتصميمه على إسترجاع هويّته الثّقافيّة - الأمر الذي أفرّد من خلال إدراج "مركز وارسو التّاريخي" على قائمة التراث العالميّ عام 1980، وضم "أرشيف مكتب إعادة بناء وارسو" (أرشيف بي.أو.إس) لسجّل يونسكو لذاكرة العالم في 2011:

3. وإعراباً عن قلقنا البالغ إزاء تصاعد تأثير النزاعات المسلّحة والكوارث على أماكن التراث الثقافي والطبيعيّ الهامّة، بما فيها مُمتلكات التراث العالميّ، والتي أسفرت في السنوات الأخيرة عن دمارٍ واسع يقارب في مدها مستوى التدمير الذي تسببت به الحرب العالميّة الثانية، لاسيّما ضمن المناطق الحصريّة التاريخيّة والمواقع الأثريّة؛

4. وإدانةً بأشدّ العبارات لتلك الهجمات الكثيرة المتعمّدة على الممتلكات الثقافيّة، وبشكلٍ عامّ جميع ممارسات "التطهير الثقافيّ" التي تستهدف مَحُو التنوّع والتحيّض على العنف الطائفيّ ومنع المجتمع المتضرر من نيل الحقوق الإنسانيّة، بما في ذلك الحقوق الثقافيّة؛

5. ومعرفةً بالأدوات القانونيّة الدوليّة ذات الصلة والتعاليم الراسخة في مجال التراث الثقافيّ، والإطلاق على ضرورة التأكيد من ألاّ يعاد البناء إلا في حالات استثنائيّة فقط، وفق اتفاقية التراث العالميّ¹، مع حماية القيمة العالميّة الاستثنائيّة للممتلكات المعنيّة وتلبية متطلّبات الحفاظ على أصالتها وسلامتها؛

6. وإقراراً، في الوقت ذاته، بالتطلّعات المشروعة للجماعات المعنيّة لتجاوز "الفاجمة" الناجمة عن النزاعات والحروب والكوارث بإعادة بناء مُدُنِها وقُراها بأسرع ما يُمكن - وتحديداً تراثها الثقافيّ المتضرّر - كوسيلةٍ لترسيخ هويّتها واستعادة كرامتها وتهيئة الظروف لتعافي اجتماعيٍّ واقتصاديٍّ مُستدام؛

7. وعلى إعتبار أن تعافي التراث الثقافيّ المفقود أو المتضرّر نتيجةً لنزاعٍ مُسلّحٍ يحُمِلُ فَرَصاً استثنائيّةً، لاسيّما ضمن سياق عمليّات الاستقّار، لتشجيع الاحترام المتبادل والحوار والتمهيد للمصالحة بين كلّ عناصر المجتمع، خصوصاً في المناطق المعروفة بتنوع ثقافيٍّ واسع و/أو باستضافة أعداد كبيرة من اللاجئين و/أو من النازحين داخليّاً، سيؤدّي في المستقبل إلى تبني مقارباتٍ جديدةٍ للتعافي وإعادة البناء؛

¹ اتفاقية التراث العالمي متاحة بعدد من اللغات على الموقع الإلكتروني: whc.unesco.org/eng/conventiontext/

8. وتقديراً للتجارب الأخيرة لتعافي التراث في بلدانٍ مُتأثرةٍ بنزاعاتٍ مُسلّحةٍ وكوارث، ومن خلال استعراض العديد من الحالات الدراسية السابقة ومُخرجات عددٍ من الاجتماعات وورش العمل التي عُقدت في مناطق كثيرة من العالم حول الموضوع، التي تؤكد على الارتباط الوثيق بين التراث الثقافي وشواغل الإغاثة الإنسانية وشواغل الأمن وبناء السلام، والأسباب التي تمنع عزل التراث عن القضايا الاجتماعية والاقتصادية والبيئية الأوسع نطاقاً في سياسات وخطط التعافي وإعادة البناء بعد النزاع أو الكارثة؛

9. وإدراكاً منا بالمادة الخامسة من اتفاقية التراث العالمي التي تدعو الدول الأعضاء إلى "اتخاذ سياسة عامة تستهدف جعل التراث الثقافي والطبيعي يؤدي وظيفةً في حياة الجماعة"، ووثيقة العام 2015 بعنوان 'سياسةٍ لدمج منظور للتنمية المستدامة في عمليات اتفاقية التراث العالمي'²، بحق كلِّ جيل في الإسهام في الإرث الإنساني وفي رفاهية الأجيال الحالية والقادمة، بما في ذلك عن طريق التكيّف مع التغيّر والتحوّل الطبيعي والتاريخي؛

10. ووعياً منا أيضاً بالإمكانيات الحديثة التي توفّرها التقنيّات المتطوّرة، وخصوصاً التوثيق والاستنساخ الرقميّ ثلاثيّ الأبعاد عالي الوضوح للسمات الماديّة لممتلكات التراث الثقافي، والتحديات الأخلاقية التي يفرضها ذلك في ما يتعلق بإعادة بنائها؛

11. وعلى اعتبار أن مساعدة الدول الأعضاء ومُدراء المواقع والممارسين والمجتمعات في تجاوز تحديات إعادة البناء المتعددة الجوانب تتطلب المزيد من الإرشاد، مع مراعاة سياقها الاجتماعي والاقتصادي والاحتياجات قصيرة وطويلة الأمد للممتلكات، ومفهوم 'القيمة العالمية الاستثنائية'؛

² اتفاقية التراث العالمي متاحة بعدد من اللغات على الموقع الإلكتروني: whc.unesco.org/eng/conventiointext/

لهذه الغاية، وبناءً على نقاشات المؤتمر،
نقترح مجموعة المبادئ غير الشاملة التالية:

المصطلحات

يكون الهدف الرئيسي بعد النزاع أو الكارثة هو تعافي المجتمع، بشكلٍ يستهدف توطيد السُّلم والأمن واستعادة أو تحسين الأصول والأنظمة والأنشطة الاقتصادية والمادية والاجتماعية والثقافية والبيئية للجماعة أو المجتمع المتضرر، بما يتماشى مع مبادئ التنمية المستدامة و "إعادة بناء ما تدمر بشكلٍ أفضل". وإن تعافي تراث المكان، والذي قد يتضمّن إعادة البناء، هو جزءٌ أساسيٌّ من هذه العملية.

يُفهم مصطلح "إعادة البناء"، في سياق التراث العالمي، على أنه عمليةٌ فنيّةٌ لتعويض الأصول والبنية الأساسية المادية المدمرة أو المتضررة بشدة بسبب نزاع مسلح أو كارثة. ويجب التأكيد، في هذا الصدد، على أن إعادة بناء تلك الأصول المادية يجب أن تعطي الاهتمام الكافي للممارسات والمعتقدات والمعارف التقليدية غير ملموسة التي تتعلق بتلك الأصول، وجميعها ضروريةٌ لاستدامة على القيم الثقافية للجماعات المحلية.

القيم

قبل اتخاذ أيّ قرار حول تعافي وإعادة بناء مكانٍ تراثيٍّ، من الضروريّ فهم قيمه والسمات المرتبطة بها والتي بررت تسجيله على قائمة التراث العالمي. وفي نفس الوقت، وعلى نفس القدر من الضرورة، يجب فهم القيم التي يراها المجتمع المحلي في الممتلك التراثي ودُمجها في عملية إعادة البناء بما فيها القيم الجديدة التي قد تظهر نتيجةً لأحداثٍ مأساويةٍ متّصلة بالدمار، بالإضافة للسمات المادية التي تمثل القيم، والممارسات الثقافية والمعارف التقليدية غير الملموسة المرتبطة بها. عند تقدير الأصالة، يجب أخذ القيم المتفق عليها للممتلك في الحسبان وفقاً لوثيقة نارا حول الأصالة لعام 1994³، مع التركيز على الجوانب المادية والجوانب الأخرى على حدٍ سواء.

³ وثيقة نارا هي جزء من المبادئ التوجيهية - ملحق 4
<https://whc.unesco.org/en/guidelines/> (8.08.2018).

تعاليم الحفاظ

على القرارات المتعلقة بالتعافي وإعادة البناء أن تأخذ في الاعتبار تعاليم الحفاظ الهادفة لحماية القيمة العالمية الاستثنائية للممتلكات. وبدأ منذ التسعينيات تحوُّل مفاهيميٍّ تجاه الأبعاد اللامادية بعد ظهور مفهوم المشاهد الثقافية ووثيقة نارا حول الأصالة عام 1994. ولا يزال ظهور هذه العلاقات اللامادية بحاجةٍ لأن يترسَّخ في تعاليم الحفاظ القائمة.

المجتمعات

ينبغي أن تتمحور قرارات التعافي وإعادة البناء حول حاجات المجتمع كما ويجب أن تحرص هذه القرارات على المشاركة الكاملة للجماعات المحليَّة، بالإضافة للسكان الأصليين وجماعات أصحاب المصلحة الأخرى أينما كان ذلك مناسباً. وينبغي أن يمكِّن التعافي الناس من الارتباط بتراثهم وهويتهم وتاريخهم في إعادة بناء التراث، ينبغي الاهتمام بسنِّدات المِلْكِيَّة وتحقيق العدالة الاجتماعيَّة واعتماد مقارباتٍ مبنية على إحقاق الحق لضمان المشاركة الكاملة في الحياة الثقافيَّة وحرية التعبير وإتاحة التراث الثقافيِّ لجميع الأفراد والجماعات، بمن فيهم اللاجئين والنازحين داخليًّا حينما يكون ذلك ملائماً. لذلك من المهم لكلِّ برنامج إعادة بناءٍ تحديد الحقوق الثقافيَّة وتحديد أصحابها، والتأكد من موافقتهم الواعية قبل اتخاذ القرارات الرئيسيَّة، ويتوافق ذلك مع الأحكام ذات العلاقة من "المبادئ الإرشاديَّة العمليَّة لتنفيذ اتفاقيَّة التراث العالميِّ"⁴ ووثيقة "سياسةٍ حول دَمْج منظور التنمية المستدامة في عمليَّات اتفاقيَّة التراث العالميِّ" لعام 2015.

⁴ الوثيقة متاحة باللغتين الانجليزية والفرنسية على الموقع الإلكتروني:
<https://whc.unesco.org/en/guidelines/> (8.08.2018).

الوقت اللازم للتفكير

مع احترام حاجة الناس للعودة في أقرب فرصة، يجب اعتماد مقاربة تراكمية ومرتجة تتيح وقتاً كافياً للتفكير قبل اتخاذ القرارات، مع الأخذ في الاعتبار طبيعة تطور القيم بعد المأساة، والاهتمام بتحدّيات تحقيق المشاركة الكاملة في عملية مشاورٍ جامعة، وبالعلاقات المتبادلة والمتشعبة بين التراث والمتطلبات المجتمعية الأخرى في سياق التعافي وإعادة البناء بعد النزاع أو الكارثة.

المرونة والقدرات والاستدامة

اكتساب المرونة أمرٌ ضروريٌّ للتعامل مع الدمار والكوارث. فعند إعادة بناء التراث بعد نزاعٍ مُسلِّحٍ أو كارثةٍ، لا بد من معالجة مواطن الضعف الإنشائية والاجتماعية، وذلك بإعادة بناء ما تدمر بشكلٍ أفضل أو بتحسين جودة الحياة بشكل عام، مع الحرص على الاحتفاظ بالقيم الثقافية ما أمكن. ومن الضروريّ أيضاً الاستثمار في بناء القدرات طويل الأمد في إدارة مخاطر الكوارث وتقنيات الحفاظ، لاسيّما للحرفيين، لرفد استدامة أماكن التراث في المستقبل.

الذاكرة والمصالحة

ينبغي التّظّر في أفضل وسيلة لحفظ ذاكرة الجماعات وأصحاب المصلحة المتعلقة بالحدث، ربما يعرّض أو تفسير موقع يحتوي على بقايا مُختارة من الدمار لأغراض التذكير والتعليم والإعلام السياحي، وكما هو أنسب. ويجب أن تحمل مثل هذه الأماكن روايةً مشتركةً للأحداث المأساوية التي أدت إلى التدمير، كما يكون متّفق عليها قدر الإمكان، حيث تعكس وجهات نظر جميع أطراف المجتمع، من أجل تعزيز الاحترام المتبادل والتماسك الاجتماعي وتهيئة الظروف المناسبة للمصالحة.

التوثيق

التوثيق والحصر، بما في ذلك توثيق طُرُق البناء، أساسيان لنجاح إعادة بناء التراث الثقافي وضمن حماية قيمته العالمية الاستثنائية واستيفاء اختبار أصالته وشروط سلامته. إن التوثيق وتحديثه المنتظم، بالاستفادة القصوى من الإمكانيات التي تتيحها التقنيات الحديثة، هو عنصرٌ أساسيٌّ في إدارة كلِّ موقعٍ. كما أن توفر السجلات

يشكل أساساً للاستجابة بعد الصدمة في حالة وقوع كارثة. ومن المهم أيضاً توثيق الأنشطة أثناء وبعد إعادة البناء. وينبغي أن لا تقتصر هذه العملية على العناصر المادية للمباني والمواقع والمقتنيات، بل يجب أن تأخذ العلاقات الاجتماعية والاقتصادية أيضاً بين هذه العناصر والجماعات المرتبطة بها في عين الاعتبار. وفي حالات غياب التوثيق الفني يُمكن الاعتماد على المعارف التقليدية والذاكرة الجمعية حول الموقع لإرشاد إعادة البناء بشكل ملائم. ومن المهم كذلك توثيق عملية صناعة القرار أثناء إعادة البناء لتُحفظ ضمن السجلات من أجل العودة إليها في مستقبلاً.

الحوكمة

إن مفتاح نجاح إعادة بناء التراث الثقافي يكمن في تأسيس حوكمة فعّالة تدعم عملية تشاركية، مبنية على تحليل شامل للسياق وعلى استراتيجية تنفيذية واضحة تشمل تدابير تنسيق جهود الجهات الوطنية والدولية الفاعلة، ومدعومة بسياسة تواصل فعّالة مع الجمهور. من الضروريّ خلال هذه العملية دمج الاهتمام بالتراث الثقافي في السياسات والخطط الأخرى المعنية بالتعافي وإعادة البناء، كالإسكان والبنية التحتية والتنمية الاقتصادية والتعليم والاتصالات، وذلك وفق آليات ملائمة للتنسيق بين المؤسسات.

التخطيط

من الضروري أن تصاغ مشاريع التعافي وإعادة بناء التراث ضمن سياق التخطيط العمرانيّ الأوسع، مع إيلاء الاهتمام الكافي بالسمات المادية وبشبكة العلاقات والاستعمالات المتعلقة بها. هناك مجموعة متنوعة من أدوات التخطيط التي يُمكن استعمالها في صياغة وتخطيط المشاريع الخاصة بتعافي وإعادة بناء التراث، من أهمها في المجال العمرانيّ مقارنة المشهد الحضريّ التاريخي⁵. على السلطات استعمال هذه الأدوات لصياغة إرشادات للملاك المحليين حول مسائل كالمواد والأنماط المعمارية والألوان، وذلك من أجل صياغة مقارنة شاملة لتعافي وإعادة بناء التراث الثقافيّ، مع إتاحة المرونة الكافية خلال تنفيذ برنامج العمل.

⁵ توصيات اليونيسكو للمشهد الحضري التاريخي متاحة باللغتين الانجليزية والفرنسية على الموقع الإلكتروني: <https://whc.unesco.org/en/hul> (8.08.2018).

كما ينبغي أن يكون الاستثمار في الساحات العامة المفتوحة أولويّةً في استراتيجيات تخطيط إعادة بناء التراث لأنها نقاط إرتكاز يُمكن تفعيلُ مشاركة الجماعات حولها في اتخاذ القرارات بشأن مُستقبل مُدُنِها. ويجب على أي إطار عملٍ للتخطيط أن يُولي كل الاهتمام بالملكيّة والقوانين.

التعليم والتوعية

إن نشر المعرفة والتقدير والتشجيع على احترام تعدُّد الثقافات وتنوع التراث هي إحدى الطرق الهامّة لدرء تدمير التراث الثقافي ولدعم تعافيه بعد النزاع والكارثة، لاسيّما من خلال مبادرات التوعية والبرامج التعليميّة في جميع المستويات.

نتوجّه بالتوصيات التالية:

إلى لجنة التراث العالمي

صياغة إرشادات إعادة البناء والتعافي في مواقع التراث العالمي، بما فيها الأدلة المرجعية، ومواصلة تطوير الحالات الدراسية والأمثلة عن أفضل الممارسات، مع أخذ المبادئ المذكورة أعلاه بالاعتبار.

إلى الدول الأعضاء في اتفاقية التراث العالمي

اعتماد مقاربات المشهد الحضري التاريخي، والإدارة التكاملية للوصول إلى صياغة توجّه شامل لإعادة البناء من أجل التعافي بعد الكارثة.

إلى الهيئات الاستشارية

التفكير في توضيح أوجه تطبيق تعاليم الحفاظ في حالات إعادة البناء بإعادة النظر في الكم الكبير من الموثيق والإعلانات والتوصيات، وتقديم الحالات الدراسية الأكثر تطوراً، بالإضافة إلى تقديم المشورة التخصصية للدول الأعضاء وفق الحاجة.

إلى اليونسكو، والبنك الدولي، وهيئات الأمم المتحدة والهيئات الدولية الأخرى

التأكيد على أن التراث الثقافي والطبيعي، بما فيه التراث العالمي، جزء أساسي لا يتجزأ من تعافي الجماعات المستدامة ونموها نحو تحقيق أجندة التنمية المستدامة 2030، وتعزيز آليات التنسيق الدولي اللازمة.

وارسو في 8 أيار/مايو 2018

EDITOR:

Katarzyna Zalaszińska, PhD hab.

TEXT EDITORS:

French version - Aleksandra Waclawczyk

English version - Christopher Young, PhD

Polish version - Aleksandra Brodowska, Dąbrówka Lipska

Arabic version - ICCROM

Ukrainian version - Marta Adamiv, PhD, Wiktoria Słobodiana

GRAPHIC DESIGN AND TYPESETTING:

Ewa Krzak

© Copyright by National Institute of Cultural Heritage

HISTORICAL ILLUSTRATIONS FROM ARCHIVE OF:

National Institute of Cultural Heritage

Royal Castle in Warsaw

Warsaw Rising Museum

Witold Pilecki Center for Totalitarian Studies

ISBN: 978-83-66160-96-5

National Institute
of Cultural
Heritage

60 YEARS
OF THE
MISSION

NATIONAL INSTITUTE OF CULTURAL HERITAGE

Address: Kopernika 36/40

00-924 Warszawa

Phone: +48 22 826 02 39

Email: nid@nid.pl

Ministry of
Culture
and National
Heritage of
the Republic
of Poland

FINANCED BY:

Ministry of Culture and National Heritage of the Republic of Poland

The frame from the movie The City of Ruins® The Warsaw Uprising Museum

Ministry of
Culture
and National
Heritage of the
Republic
of Poland

National Institute
of Cultural
Heritage

60 YEARS
OF THE
MISSION